

Anoniem

*Historie van Doctor
Jan Faustus, grooten
tooveraer en zwarten
konstenaer*

Anoniem

Historie van Doctor Jan Faustus, grooten tooveraer en zwarten konstenaer

Verrijkte editie. Een magisch en duister verslag van macht en verleiding

Inleiding, studies en commentaren van Bram Veenstra

Bewerkt en gepubliceerd door Good Press, 2022

goodpress@okpublishing.info

EAN 4064066402938

Inhoudsopgave

[Historie van Doctor Jan Faustus, grooten tooveraer en zwarten konstenaar](#)

[Gedenkwaardige citaten](#)

[Aantekeningen](#)

**HISTORIE VAN DOCTOR JAN FAUSTUS,
GROOTEN TOOVERAER EN ZWARTEN
KONSTENAER**

Hoofdinhoudsopgave

DE HISTORIE DOCTOR FAUSTUS.

Van zyne Geborte en Studie.

Doctor Faustus in de Medecynen, en hoe hy den Duyvel bezweirt.

Hier volgt de disputatie die Doctor Faustus met den duyvel gehad heeft.

De tweede disputatie van Doctor Faustus met den geest Mephostophiles genaemd.

De derde samenspraeke van D. Faustus met den geest, aengaende zyne belofte.

D. Faustus bloed, en laet het zelve in een kroesken vallen, het welke hy op warme kolen zet en schryft daer mede als volgt

In de derde samenspraeke verscheen aen Faustus zynen geest en dienaer met groote vroylykheyd, en op dezer maniere.

Van de dienstbaerheyd der Geesten, tegen D. Faustus.

Doctor Faustus wilt hem tot den Houwelyken staet begeven.

Eene vraege van D. Faustus, aen zynen geest Mephostophiles.

Een ander disputatie van de Helle en haere Spelonken.

Een ander vraege van D. Faustus van het Regiment der duyvelen, en van hunne over-heeren.

Een vraege in wat gedaente den verstooten Engel geweest is.

Doctor Faustus disputeerde voorder met zynen geest Mephostophiles van het geweld des duyvels.

Eene disputatie van de helle Gehenna genoemt, hoe die geschaepen is, en de pyne die daer in is.

Een andere vraege die Doctor Faustus met den geest hadde.

HET TWEEDE DEEL.

Van de Astrologie van Doctor Faustus.

Een vraege of disputatie van de konste van Astronomie en Astrologie.

Van den Winter en den Zomer.

Van den Hemels-loop, van zyne vercieringe en oorsprong.

Eene vraege van Doctor Faustus, hoe dat Godt de weireld geschaepen had, en van de eerste geborte der menschen, waer op den geest eene valsche antwoorde gaf.

Doctor Faustus word alle helsche geesten in hunne gedaenten voorgesteld, waer onder dat zeven van de principaelste waeren, met hunnen naem genoemd.

Hoe dat D. Faustus in d'helle gevaeren is.

Hoe dat D. Faustus in de sterren des Hemels opwaerds gevaeren is.

De derde reyze van D. Faustus, in zommige koningryken, vorstendommen en ook in de voornaemste landen en steden.

Van het Paradys.

Van de Sterren.

Eene vraege van de gelegendheyd der geesten.

Eene andere vraege van de Sterren die op de Aerde vallen.

Van den Donder.

HET DERDE DEEL.

Historie van D. Faustus en keyzer Karel den vyfden.

D. Faustus toovert eenen Ridder hert-hoorens op zyn hoofd.

Hoe dat den voorzeyden Ridder over D. Faustus meynde te wreken.

Hoe D. Faustus eenen boer, zynen geheelen wagen met hoy en met peirden in zyn lyf slokt.

Van dry treffelyke Graeven, die D. Faustus op hun begeiren door de logt voerde tot Munchen in Beyerland, op de bruyloft van den zoon des Hertogs om die te bezien.

Hoe dat D. Faustus geld van eenen jode ontleende, en hem zynen voet te pande gaf, den welken hy zelve in des jods by-wezen afzaegde.

D. Faustus bedriegt eenen peirde-tuysscher.

Hoe D. Faustus wederom een voer hoy in zyn lyf at.

Van eenen twist die tusschen twaelf Studenten was.

Een avantuere met eenen dronken Boer.

Hoe D. Faustus verkoopt vyf Verkens voor zes guldens ider.

Wat D. Faustus voor een avantuere aen de vorsten van Anhalts-Hof bedreven heeft.

Van een ander avantuere, die D. Faustus dezen Hertog te gevalle gedaen heeft, toen hy een heerlyk kasteel op eene hoogte getimmert heeft.

Hoe D. Faustus met eenige van zyne goede Gezellen in den kelder geraekte van den Bisschop van Saltzburg.

Van den tweeden Vasten-Avond, welken daer was des Dynsdag.

Op den Asschen-Woensdag den regten Vasten-Avond.

Van den vierden Vasten-avond des Donderdags.

Op den Zondag daer naer, van de betooverde Helena.

Van eene pette die D. Faustus dede aen eenen Boer, doende de vier Raders uyt zynen Wagen in de locht springen.

Hoe D. Faustus schenkt de Studenten tot Leipsig een vat wyn.

Hoe D. Faustus tot Erfurt den Homerus gelezen en de Grieksche Helden zyne toehoorders gewezen en voorgesteld heeft.

D. Faustus wilt de verlorene Comedien van Terentius en Plautus wederom aen den dag brengen.

Een ander Historie, hoe dat D. Faustus overzins in een gasterie komt.

Hoe dat D. Faustus zelve een Gasterye had.

Hoe eenen Monik wilde D. Faustus bekeeren.

Van vier Tooveraers, die malkanderen het hoofd af hielden en wederom opzетteden, waer van D. Faustus ook het zyne dede.

Van eenen ouden man die D. Faustus van zyn godeloos leven heeft willen bekeeren, en wat ondank hy daer voor had.

De tweede verschryvinge van D. Faustus die hy zynen geest overgegeven heeft.

Van twee Persoonen die D. Faustus te samen koppelde, in 't 17de jaer zyn'er belofte.

Van veelderleye Gewassen, die D. Faustus in den winter, ontrent kers-misse, in zynen hof had, in 't 19de jaer zyn'er belofte.

Van een verzaemeld krygs-heyr, tegen den vry heer, den welken D. Faustus aen des keyzers hof een herts-hoorn op zyn hoofd getooverd had, in 't 19de jaer zynder belofte.

Van de boelschappen van D. Faustus, in 't 19de en 20ste jaer zyn'er belofte.

Van eenen schat die D. Faustus gevonden had in 't 21ste jaer zyn'er belofte.

Van Helena uyt Griekenland, die Faustus tot een byslaepster gedaen was, in 't laetste jaer zyn'er belofte.

HET VIERDE DEEL.

Van D. Faustus Testament, in 't welk hy zynen Dienaer Wagenar tot zynen erfgenaem maekt.

D. Faustus bespreekt hem met zynen dienaar wegens het Testament.

Hoe dat hem D. Faustus in den tyd dat hy niet meer als eene maend te leven had gekweld heeft, over zyn duyvels wezen gejammer en daer over gezugt.

Het wee geklag en jammeren van D. Jan Faustus, om dat hy nog in den fleur zyns levens, en in al zulke jongheyd sterven moest.

Nog een andere klagt van D. Faustus.

Hoe dat den boozen geest den bedroefden D. Faustus met wonderlyke spotagtige spreek-woorden aentast.

De wee-klagen van D. Faustus van de helle en van haere onuytsprekelyke pyne en kwaele.

Van het grouwelyk, en verschrikkelyk eynde en afscheyd van D. Faustus, waer aen ider Christen mensch hem zal spiegelen en hem daer van wagten zal.

Eene bede van D. Faustus aen de Studenten.

Van het begraven van D. Faustus romp.

DE HISTORIE DOCTOR FAUSTUS.

[Inhoudsopgave](#)

Van zyne Geborte en Studie.

[Inhoudsopgave](#)

Doctor *Jan Faustus*[\[1\]](#) heeft eenen boeren Zoon geweest, die tot Rhod by Jena woonagtig was, van God-zalige Ouders, onder de Heerlykheyd van Weymeren geboren in 't jaer 1491. Hy heeft ook in de Stad van Wittenberg[\[2\]](#) vele bloedvrienden gehad die al t'samen Godzalige luyden waeren, en heeft ook onder andere tot Wittenberg eenen Neve gehad, den welken een eerlyk en wel-hebbende Man was, die dezen voorzeyden *Faustus* opgevoed en voor zynen Zoon aengenomen had, mids dat hy zelve geen kinderen hadde, waerom dat hy hem liet ter Schole gaen, en in de Theologie studeren. Maer hy is van dit God-zalig voornemen afgeweken, en heeft het Heylig Woord Gods misbruykt[\[1q\]](#). Waerom dat wy alzulke ouders en goede vrienden die zeer geirn het best met hem gedaen en alle deugd daer aen gezien hadden, gelyk alle vroomen Ouders plegen te doen, geenzins beschuldigen wil, nog in deze Historie betrekken, gelyk ook de Ouders, den grouwel van hun kind noyt gezien nog beleeft hebben. Wel is 't waer dat de Ouders voor hunne dood geweten hebben, dat hunnen Neef dezen *Faustus* voor een Kind opgenomen hadde, waer in zy hun zeer hebben verblyd, die ziende zyne groote memorie en geest, groote zorg voor hem heeft gedraegen, gelyk als Job. in 't 1 cap. voor zyne kinderen zorg gedraegen heeft,

op dat zy tegen den Heer niet zouden zondigen. Het gebeurt ook menigmael, dat vrome Godzalige Ouders, godelooze kinderen krygen, gelyk men aen Caïn, Gen. 4, aen Ruben, Gen. 49, en aen Absalon gezien heeft. Het welke ik hier alzo verhaelen moet om dat'er zommige zyn geweest die deze Ouders hier in willen beschuldigen (die ik nogtans alhier teenemael begeire verontschuldigt te hebben) zeggende dat Faustus van zyn Ouders alzulke fenyn zoude gezogen, en datze hem in alles moedwillens zouden opgebracht, en niet zouden tot het studeren gehouden hebben, het welk hun tot groote oneere strekken zoude.

Ook, dat de vrienden zynen grooten geest merkende, hem tot de Studie der Theologie geraeden hebben; waer toe hy geenen lust gehad heeft: dat'er ook altyd eenen roep en een gemeyn zeggen onder het volk is geweest, dat dezen Faustus met Tooverye omging, waerom dat zyne voorzeyde vrienden hem dikwils wel straffelyk vermaend en van deze godeloosheyd afgeraeden hebben, en gelyk dezen Faustus zeer wys en tot de studien geneygd was, zoo is hy door het onderzoeken der Rectoren zoo verre gekomen, dat men hem ook voor het geheele Magistraet heeft ondervraegd, met nog 16 andere Magisters, de welke hy al te-samen met vraegen en antwoorden is te boven gegaen, zoo dat hy zynen tyd zeer wel besteed hebbende, korts daer naer eenen Doctor in de Theologie geworden is. Daer toe heeft hy eenen onzinnigen hooveirdigen moed, en eenen dullen kop gehad gelyk men hem altyd den speculateur genoemd heeft. Hy is ten laesten onder kwaed gezelschap geraekt, en heeft de H. Schrifture achter de deure en onder de bank gesmeten, en een godeloos leven beginnen te leyden zoo

men uyt deze naervolgende Historie genoegzaam verstaen zal. Maer het is een gemeyn spreekwoord: *wat tot den duyvel lopen wilt, kan men niet ophouden nog daer van afweiren*[\[2q\]](#). Terwyl deze zaeken hun alzo toedroegen, zoo vond ook D. Faustus zyns gelyks, die met galdeensche, met persische, met arabische en met grieksche woorden figureren, characteren, bezweiringen en met tooveryen omgingen. Welke voorzeyde dingen niet anders zyn als lautere *dardiano artes*, *Nigromantie carwina*, *Vonesicium*, *inconiatio*, gelyk als alzulke Boeken, woorden en naemen niet anders mogen genoemt worden. Deze dingen behaegden D. Faustus zeer wel, gelyk hy ook nacht en dag daer in speculeerde en studeerde: hy begeirde ook geen Theologus meer genoemd te worden, maer weirelds mensch, en noemde hem zelve een Doctor in de Medecynen, waer door hy een astrologus, een Mathematicus en tot een dekmantel een medicus geworden is, gelyk hy voor eerst veele luyden door de medecynen geholpen heeft. Hy was ook wel ter spraeke, en in de H. Schrifture zeer wel ervaeren, zoo dat hem den wil des Heere niet onbekent was daer zy spreekt: “Wie den wil des Heere weet, en niet doet, zal met vele slaegen geslaegen worden. Item, niemand kan twee Heeren dienen. Item, gy zult God niet tenteren.” Maer hy heeft op alle deze dingen niet gedagt, en heeft zyne ziele alzo eenen tyd lang in de weegschael gezet zoo dat hy niet te verontschuldigen is, al of hy het door onnoozelheyd gedaen had.

Doctor Faustus in de Medecynen, en hoe hy den Duyvel bezweirt.

Inhoudsopgave

Gelyk als wy hier vooren verhaeld hebben zoo had dezen D. Faustus al lief het geen hy geenzins behoorde lief te hebben naer het welk hy tragtte dag en nacht. Hy nam arents-vleugelen aen om alzo alle hoeken des hemels en der aerden te onderzoeken, want zyn groote ligtveirdigheyd dreef hem zoo verre, dat hy alderleye tooversche vocabulen, figueren, characteren, conjurationen begonst te verhandelen, om daer door den duyvel tot hem te voorderen, en alderleye tooverye daer mede te proeven en in 't werk te stellen.

Het gebeurde, dat hy eens is gekomen in een groot digt wout, ontrent Wittenberg gelegen, 't welke men het Spesser-wout[3] noemt, gelyk D. Faustus zelve daer naer bekend heeft; in welk wout hy eens tegen den avond maekte een vier weg-schey, kruysweg rondom, waer in hy met zynen staf zommige cirkels maekte, en boven de zelve nog twee andere, zoo dat de twee opperste in den grooten cirkel kwamen, en bezwoer alzo den duyvel 's avonds tusschen 9 en 10 uren. Dit doende heeft zonder twyffel den duyvel wel in zyn vuyst gelachen, en gedagt, sa, sa, ik moet u den moed koelen, en u aen de simme-bank zetten op dat my niet alleen dat lichaem, maer ook die ziele mag ten deel vallen. En gy zult den regten man zyn, die ik myn bode zal mogen zenden als ik zelve niet komen kan; gelyk zulks ook geschiedde: want den duyvel leyde hem wonderlyk op 't ys, en bragt hem regt in 't net. Want als D. Faustus den duyvel bezwoer zoo geliet het den duyvel, als of hy niet geirn met D. Faustus had willen te doen hebben, gelyk den voorzeyden duyvel in dit wout al zulk gerugt maekte, als of

hy had willen 't wout van onder te boven keeren, doende de boomen tot op de aerde buygen. Daer naer scheen 't al of het wout vol duyvels geweest hadde, die in en rondom deze cirkels hun vertoonden, maekende al zulk gerugt, al of het niet anders had geweest als loopende wagens, afschietende bussen, alderleye vuer en vlammen; in welk wout ook alderleye snaerspel, dansen en springen, ook alderleye schermutsinge van spiessen en zweirde gehoord wierd, het welk zoo lang bleef dueren dat D. Faustus meynde uyt den cirkel te loopen. Dan hy wierd wederom van een ander gevoelen dagt op een ander godeloosheyd blyvende by zyn voorgaende gedagt, Godt geve wat'er zouden mogen volgen, en begonst op een nieuw den duyvel te bezweiren, die hem het volgende voor hield: Het scheen dat boven den cirkel een vogel-gryp, of tienend draek zweefde en fladderde. En als D. Faustus zyne bezweirnis gebruykte, kermde dat dier zeer jammerlyk. Straks daer naer viel'er een vierige sterre, die in een vierige kol veranderde, waer door ook den voorzeyden D. Faustus zeer verschrikte, doch zoo bleef hy altyd by zyn voornemen, en het dogte hem een groote zaeke te wezen, dat hy hem den duyvel onderdaenig maeken konde, gelyk D. Faustus in een zeker gezelschap hem heeft laeten verleyden, en hem daer af beroemd heeft, dat hem het hoogste hoofd van de gansche weireld onderdaenig en gehoorzaam was. Waer op hem ook van de studenten wierd geantwoord: Dat zy geen hooger hoofd op deze weireld kende, als den Paus, Keyzer of Koning. Waer op D. Faustus antwoorde: Het hoofd dat my onderdaenig is, dat is nog hooger. Gelyk hy zulks betuygde met den epistel Pauli tot de Eph. 6. Den Vorst op dezer weireld en onder den

Hemel enz. Aldus bezwoer hy deze Sterre eens, twee en drymael uyt welke een vuerstroom ging, een mans lengde hoog, en viel wederom omleeg, waer op zes keirssen gezien wierden, waer van d'een opwaerds, en d'ander zoo lang nederwaerds trok, tot dat'er ten langen lesten de gedaente van eenen man uyt geformeerd wierd, welken rondom den cirkel liep, een half ure lang duerende. Terstond daer naer veranderde hem dezen duyvel en geest in de gedaente van eenen grouwen monik die met Faustus begonst te spreken en te vraegen wat zyne begeirte was: waer op hy antwoordde, dat hy morgen nacht ten 12 uren by hem t'zynen huyze zoude willen verschynen, het welk hem den duyvel eenen langen tyd weygerde. Maer D. Faustus bezwoer hem wederom by zynen Heer, op dat hy zyn begeiren zoude willen nakomen, en in het werk treden het welke hem den geest ten lesten belofde te doen.

Hier volgt de disputatie die Doctor Faustus met den duyvel gehad heeft.

[Inhoudsopgave](#)

Als D. Faustus des morgens t'huys gekomen was, zoo riep hy den geest in zyne kamer, gelyk hy ook aldaer verscheen om te aenhooren de begeirte des voorzeyden Doctor.

Nu is 't boven maeten zeer te verwonderen dat eenen geest wanneer Godt zyne hand van den mensch aftrekt, voor die menschen al zulke spookerye kan maeken. Maer het is gelyk men plagt te zeggen dat al zulke gezellen doch eens den duyvel zien moeten, het zy hier, of hier namaels.